

Natuurtoets zandwinplas Rutbekerveld

Herontwikkeling zandwinplas Rutbekerveld
gemeente Enschede

projectnr. 240704
revisie 02
12 juli 2013

auteur(s)

Ir. M.E. Leenen - Rijnierse

Opdrachtgever

VOF Rutbekerveld
postbus 22
7683 ZG Den Ham

datum vrijgave
12 juli 2013

beschrijving revisie 02
Definitieve rapportage

goedkeuring
ing. H.J.
Riphagen

vrijgave
ir. M. van Eck

Projectgroep bestaande uit:

M. Leenen
H.J. Riphagen
M. van Eck

Tekstbijdragen:

H.J. Riphagen

Fotografie:

M. Leenen

Datum van uitgave:

12 juli 2013

Contactadres:

Zutphenseweg 31D
7418 AH DEVENTER
Postbus 321
7400 AH DEVENTER

Inhoud

blz.

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding.....	2
1.2	Doel	2
1.3	Leeswijzer	2
2	Wettelijk kader natuurbescherming	4
2.1	Algemeen.....	4
2.2	Flora- en faunawet.....	4
2.3	Ecologische hoofdstructuur.....	4
2.4	Natura 2000	4
3	Gebiedsbeschrijving en projectvoornemen	5
3.1	Gebiedsbeschrijving	5
3.2	Projectvoornemen	5
4	Methodiek	7
4.1	Algemeen.....	7
4.2	Bureauonderzoek.....	7
4.3	Terreinbezoek	7
4.4	Effectbeoordeling en advies vervolgttraject	8
5	Resultaten gebiedsonderzoek.....	9
5.1	Gebiedsbeschrijving	9
5.2	Beschermde soorten	10
5.2.1	Bureauonderzoek.....	10
5.2.2	Terreinbezoek	10
5.3	Beschermde gebieden.....	11
5.4	Waarden van EHS gebied ten westen van de Hagmolenbeek.....	13
6	Toetsing natuurwetgeving.....	15
6.1	Effecten beschermde soorten	15
6.2	Effecten beschermde gebieden	16
6.2.1	Effecten EHS plangebied	16
6.2.2	Effecten EHS natuurgebiedje ten westen Hagmolenbeek	16
7	Conclusies en aanbevelingen	19
7.1	Conclusies soortenbescherming.....	19
7.2	Conclusies EHS	19
7.3	Conclusies vervolgttraject	19
7.4	Aanbevelingen	20
Bijlage 1:	Wettelijk kader	1

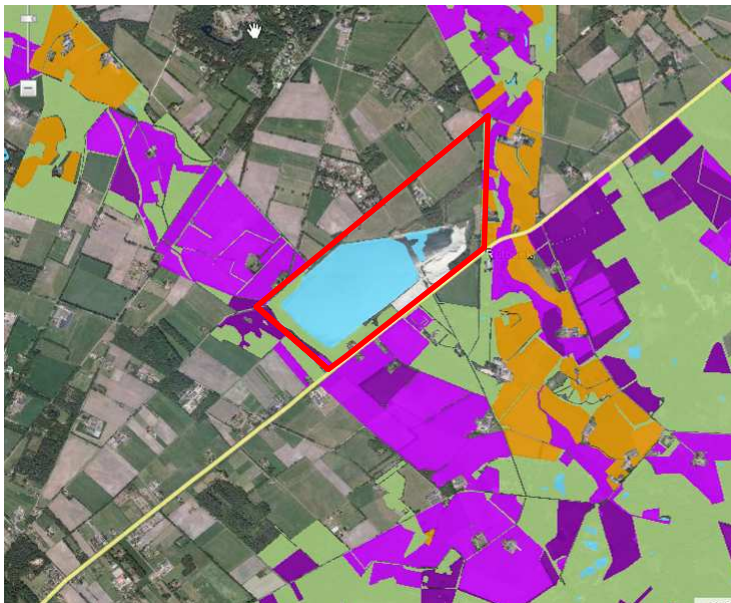
1 Inleiding

1.1 Aanleiding

VOF Rutbekerveld heeft Oranjewoud opdracht gegeven om een flora- en faunawet toetsing op te stellen ten behoeve van de geplande ontwikkelingen rondom de zandwinplas Rutbekerveld.

De ontwikkeling gaat plaatsvinden op het terrein van de huidige zandwinplas en op enkele percelen aan de rand van deze plas. Delen van het gebied behoren tot de Ecologische Hoofdstructuur. In figuur 1 is de ligging van het plangebied en de Ecologische Hoofdstructuur weergegeven.

Ruimtelijke plannen dienen te worden beoordeeld op de uitvoerbaarheid in relatie tot actuele natuurwetgeving, met name de Flora- en faunawet, Ecologische hoofdstructuur (EHS) en Natuurbeschermingswet 1998. Er mogen geen ontwikkelingen plaatsvinden die op onoverkomelijke bezwaren stuiten door effecten op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties vanuit de actuele natuurwetgeving. Dit wordt gedaan op basis van een quickscan. In deze rapportage zijn de resultaten van de quickscan beschreven. In afbeelding 1.1 is de globale ligging van de plangebieden weergegeven.

Afbeelding 1.1: Begrenzing van de plangebied (rood omlijnd) Bron: provincie Overijssel.nl

1.2 Doel

In ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen, is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten en gebieden. Er dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is. Het doel van voorliggende quickscan is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ingreep met de Flora- en faunawet, EHS en/of de Natuurbeschermingswet 1998 en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing noodzakelijk is.

1.3 Leeswijzer

In de inleiding wordt beschreven waarom deze quickscan is uitgevoerd en met welk doel. Vervolgens wordt in hoofdstuk twee algemene informatie verwoord over de natuurwetgeving, waaronder de Flora- en faunawet, EHS en de Natuurbeschermingswet 1998. In hoofdstuk drie wordt de huidige en toekomstige situatie van het plangebied beschreven en de ligging ten opzichte van de Ecologische

hoofdstructuur en Natuurbeschermingswetgebieden (Natura 2000, Beschermde Natuurmonumenten en wetlands). In hoofdstuk vier wordt de gebruikte methode voor de uitvoering van deze quickscan omschreven. In hoofdstuk vijf staan de resultaten van deze quickscan flora en fauna. Deze zijn onderverdeeld in de resultaten van de literatuurstudie en het veldbezoek. In hoofdstuk zes worden de resultaten uit hoofdstuk vijf getoetst aan de Flora- en faunawet, EHS en Natuurbeschermingswet 1998. Hieruit komen conclusies en aanbevelingen voort, die worden omschreven in hoofdstuk zeven. Het laatste hoofdstuk geeft de gebruikte bronnen voor dit onderzoek weer. Achter dit hoofdstuk bevinden zich twee bijlagen, die algemene informatie verschaffen met betrekking tot de Ecologische Hoofdstructuur, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet.

2 Wettelijk kader natuurbescherming

2.1 Algemeen

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een soortgericht spoor (Flora- en faunawet) en een gebiedsgericht spoor (Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Natuurbeschermingswet 1998). De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten en de EHS en Natuurbeschermingswet 1998 op de bescherming van gebieden. Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 is de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving geïmplementeerd.

Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Flora- en faunawet, Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000 wordt verwezen naar Bijlage 1.

2.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. De Flora- en faunawet gaat uit van het 'Nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Flora- en faunawet wordt verwezen naar Bijlage 1.

2.3 Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is de kern van het natuurbeleid. De EHS is in provinciale structuurvisies uitgewerkt en vastgelegd in de ruimtelijke verordening. Ruimtelijke plannen moeten hieraan worden getoetst. Natura 2000-gebieden, Beschermde Natuurmonumenten en wetlands zijn beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998 en hebben derhalve een wettelijke status. In of in de nabijheid van de EHS en Natuurbeschermingswetgebieden geldt het 'Nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als deze ontwikkelingen de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Ecologische Hoofdstructuur wordt verwezen naar Bijlage 1.

2.4 Natura 2000

Natura 2000-gebieden, Beschermde Natuurmonumenten en wetlands zijn beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998 en hebben derhalve een wettelijke status. In of in de nabijheid van de Natuurbeschermingswetgebieden geldt het 'Nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als deze ontwikkelingen de natuurlijke waarden van het gebied direct of indirect aantasten. Het plangebied ligt niet in of nabij een Natura 2000-gebied. Daarom wordt aan dit beschermingskader in deze toetsing verder geen aandacht besteed.

Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt verwezen naar Bijlage 1.

3 Gebiedsbeschrijving en projectvoornemen

3.1 Gebiedsbeschrijving

De zandwinplas Rutbekerveld ligt ten noordoosten van Haaksbergen in het zuidoosten van Overijssel in de gemeente Enschede. Ten zuidwesten van de zandwinplas loopt de Hagmolenbeek en ten noordoosten van de plas de Rutbeek.

Het landschap wordt gekenmerkt door dekzandruggen afgewisseld met beekdalen en essen. Kenmerkend is de grote variatie in reliëf tussen de dekzandruggen, essen en beekdalen. Voordat de grootschalige ontginningen plaatsvonden, lagen in de natte dalen de gras- en hooilanden en op de ruggen de akkers, heidevelden of hakhoutbosjes. Door normalisatie ten gunste van de landbouw zijn zowel de ruggen als de beekdalen onderhevig aan ontwatering en is het kenmerkende verschil tussen droog en nat grotendeels verdwenen. Ondanks de schaalvergroting is de omgeving van de zandwinning nog een kleinschalig landschap met afwisselend graslanden, akkers, houtwallen, beken en bos. De zandwinning ligt als een groot open element in dit overwegend kleinschalig landschap.

In afbeelding 3.1 zijn enkele impressies gegeven van het plangebied.

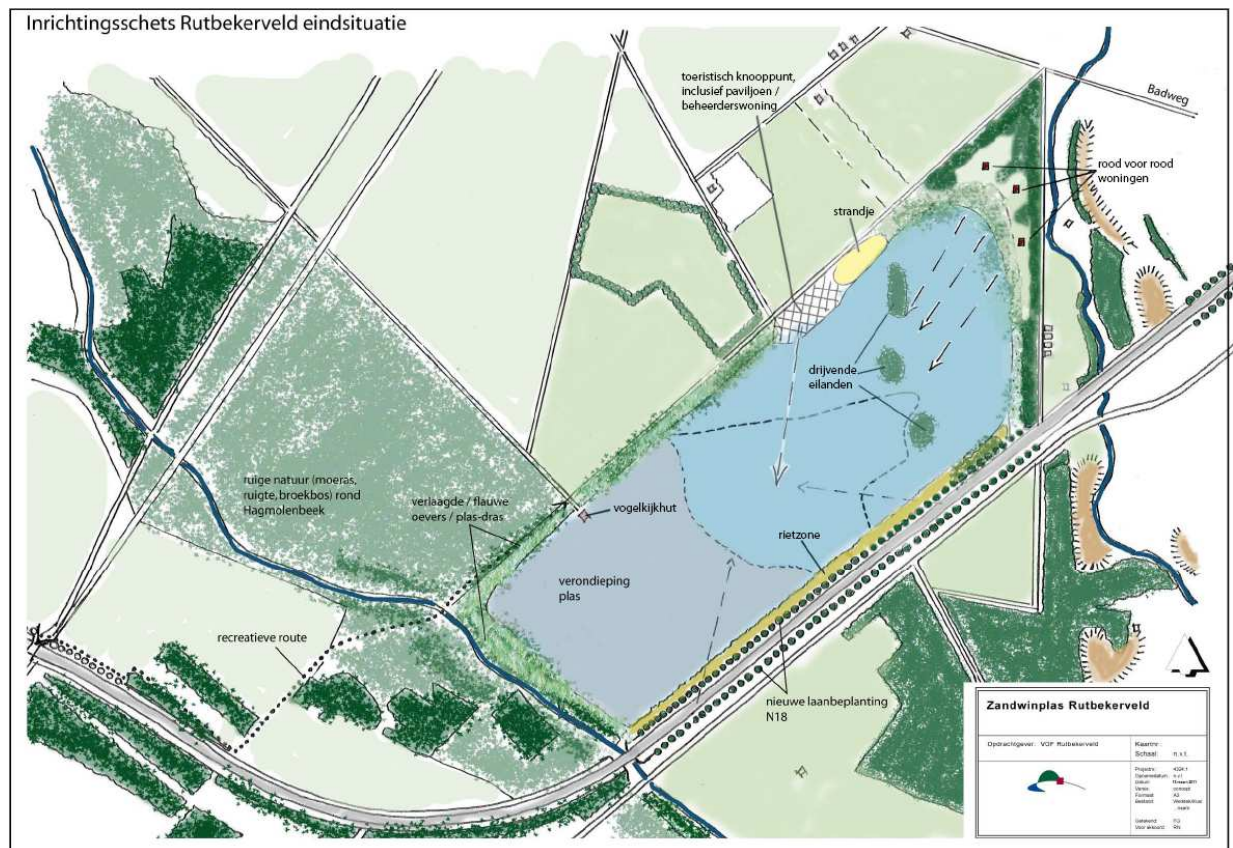

Afbeelding 3.1: Impressie plangebied

3.2 Projectvoornemen

Het gehele plangebied wordt heringericht met als doel natuurontwikkeling. Allereerst wordt de zandwinning uitgebreid, welke circa 25-30 jaar wordt voortgezet. Na deze 25-30 jaar wordt het geheel teruggegeven aan de natuur. Door de uitbreiding van de zandwinning wordt de het wateroppervlakte uitgebreid. Hiervoor worden de bestaande weilanden afgegraven en wordt de bestaande boerderij gesloopt.

Ook wordt een deel van de plas verondiept en de oevers verlaagd zodat de een plas-drassituatie gaat ontstaan. Hierdoor krijgt de plas aansluiting met de Hagmolenbeek en wordt de plas ingepast in het landschap. Diverse drijvende eilanden worden aangelegd in het diepere gedeelte van de plas. De meest noordoostelijke hoek van het plangebied wordt ingericht voor enkele woningen in een groene omgeving. De eindsituatie van de inrichting Rutbekerveld is hieronder geschetst.

Afbeelding 3.2: Inrichtingsschets Rutbekerveld

De werkzaamheden bestaan onder andere uit: verondiepen plas, grondwerkzaamheden om wateroppervlak te vergroten, weghalen van huidige infrastructuur, bomen, struiken en vegetatie, zandbulten en steilranden en slopen van de boerderij. Helemaal ten noordoosten van het plangebied worden 3 woningen gebouwd.

4 Methodiek

4.1 Algemeen

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en ligging van beschermde gebieden is opgebouwd uit twee onderdelen:

- Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden en ligging van beschermde gebieden in de invloedssfeer van het project;
- Terreinbezoeken naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

4.2 Bureauonderzoek

Bij de toetsing is alleen gekeken naar de streng beschermde (Tabel 3) en overig beschermde (Tabel 2) soorten uit de Flora- en faunawet. Deze soorten zijn in Nederland zeldzaam of hebben een Europese bescherming (Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten) en moeten worden getoetst op voorkomen en effect. Treedt effect op of worden verbodsbepalingen overtreden, dan zijn er mogelijk maatregelen nodig om de effecten te voorkomen, verzachten of te compenseren om te voldoen aan de Flora- en faunawet. Algemene soorten (Tabel 1) zijn niet meegenomen in de toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in Nederland dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt door de meeste projecten. Bovendien geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt de zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten, wordt voldoende aan de zorgplicht voldaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

Er zijn diverse bronnen geraadpleegd om een beeld te krijgen van de verspreiding en mogelijk voorkomen van beschermde soorten in en rond het plangebied. Aan de hand van deze informatie is een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in het plangebied voor zouden kunnen komen, gezien de habitatvoorkeur van de betreffende soorten. De bronnen die zijn geraadpleegd, zijn:

- www.waarneming.nl;
- www.telmee.nl;
- Landelijke verspreidingsatlassen;
- Regionale verspreidingsatlassen.

Naast de bronnen met soortinformatie, is voor het bepalen van de ligging van beschermde gebieden gebruik gemaakt van de gebiedendatabase op de website van het Ministerie van EL&I. Gekeken is naar de ligging van Natura 2000-gebieden ten opzichte van het plangebied en naar de instandhoudingsdoelstellingen van deze gebieden. Afhankelijk van de instandhoudingsdoelstellingen kan het effect worden bepaald. Hiernaast is gebruik gemaakt van de kaarten op de website van de provincie Gelderland (interactieve kaart EHS), om te bepalen of het plangebied overlapt of grenst aan EHS. Toetsing vindt plaats aan de hand van de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS (Spelregels EHS).

Met behulp van landelijke verspreidingsatlassen is nagegaan of in het verleden zwaarder beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij het plangebied. Deze atlassen maken veelal gebruik van atlasblokken (5 x 5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn niet bekend.

4.3 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenoemd bureauonderzoek is bepaald in hoeverre de aanwezigheid van beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Op 22 april 2012, 11 juni 2013 en 12 juli 2013 zijn verkennende terreinbezoeken aan het gebied afgelegd om te bepalen in hoeverre aan de hand van de soorten uit de bureauonderzoek en aan de hand van het voorkomen van geschikt habitat beschermde soorten kunnen voorkomen. Het gaat hier om een

deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

4.4 Effectbeoordeling en advies vervolgtraject

Aan de hand van de bevindingen uit het bureauonderzoek en de resultaten van het verkennend terreinbezoek kan worden bepaald of een vervolgonderzoek nodig is om beschermde soorten uit te sluiten en om te bepalen wat de effecten zijn. Tevens kan worden geadviseerd over de te volgen procedure inzake de natuurwetgeving.

5 Resultaten gebiedsonderzoek

5.1 Gebiedsbeschrijving

De zuidwestelijke kant van de zandwinplas grenst aan de Hagmolenbeek en ziet het meest natuurlijk uit. Hier is op enkele plaatsen een lichte oeverbegroeiing aanwezig in de vorm van riet. Het water van plas is redelijk helder, maar waterplanten zijn niet zichtbaar aanwezig. Langs de westrand van de oever is een smalle strook struweel aanwezig gevolgd door een brede strook gras met daartussen groeiend allerlei soorten kruiden zoals distels en Paardenbloemen. Langs de Hagmolenbeek en de brede strook gras staat weer een strookje met struweel.

Langs de N18 in de meest zuidwestelijke hoek van het plangebied is een aangeplant bosje aanwezig. Tussen dit bosje en het water van de zandwinplas ligt een brede strook met gras en kruiden.

De noordoostzijde van het plangebied bestaat uit percelen met weiland. Daartussen liggen enkele bosjes met Eiken, Grove Dennen en Berken. In deze bosjes zijn geen vaste verblijfplaatsen van roofvogels of vleermuizen aanwezig, aangezien geen roofvogelnesten zijn aangetroffen en geen geschikte vleermuisholen. Ook de eiken langs het fietspad zijn vrij van holen. Één boerderij, bestaande uit drie gebouwen/ opstallen staat loodrecht op de Rutbekerveldweg, tussen fietspad en de Rutbekerveldweg in. Of vaste verblijfplaatsen van vleermuizen, zwaluwen, huismussen of steenmarters aanwezig zijn in deze boerderij dient onderzocht te worden.

Aan de zuidwestzijde van het plangebied zijn de meeste sporen van de zandwinning goed te zien. De bulten met zand liggen zichtbaar in het landschap. Deze zandbulten zijn kaal en niet interessant voor soorten, behalve voor specialisten zoals de Oeverzwaluw. Ten noordoosten van de plas staat een steilrand, waar oeverzwaluwnesten aanwezig zijn (zie figuur hieronder).

Afbeelding 5.1: Ligging van de steilrand, waar Oeverzwaluwen elk jaar nestelen (bron ondergrond: Atlas van Overijssel) en 2 foto's van de betreffende steilrand met de Oeverzwaluwnesten.

Tijdens het veldbezoek zijn Knobbelzwanen, Grauwe ganzen en Meerkoeien, het Oranjetipje en het Koolwitje aangetroffen. Paardenbloem, diverse grassen en distels overheersen het plangebied wat betreft de plantensoorten.

5.2 Beschermde soorten

5.2.1 Bureauonderzoek

Om een inschatting te maken van de soortgroepen en specifieke soorten die in en rond het plangebied voorkomen, is de landelijke databank voor natuurwaarnemingen geraadpleegd, waaronder telmee.nl en waarneming.nl. Het invoerportaal waarneming.nl is een website waarop door vrijwilligers natuurwaarnemingen in Nederland worden verzameld. Telmee.nl is het invoerportaal van de landelijke Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's). Er kan informatie over diverse soortgroepen tot op kilometerhokniveau worden verkregen.

Volgens telmee.nl en waarneming.nl komen in het plangebied en omgeving soorten voor van diverse soortgroepen. Aanvullende gegevens over het mogelijk voorkomen van beschermde soorten is verkregen uit verschillende verspreidingsatlassen. Het betreft hier gegevens van de soortgroepen broedvogels (SOVON, 2002), zoogdieren (Broekhuizen *et al.*, 1992 en Limpens *et al.*, 2010), libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002), dagvlinders (Bos *et al.*, 2006), reptielen en amfibieën (www.RAVON) en insecten (www.Naturalis.nl\EIS).

Goutbeek en Zekhuis (2005) geeft aan dat door de afwezigheid van oevervegetatie golfslag niet wordt gebroken, waardoor steil, afgekalfde oevers ontstaan. De vegetatie rondom de plas is kenmerkend voor ruderaal, voedselrijke omstandigheden, zoals Brandnetel, Pitrus, en Zevenblad. Beschermde soorten die hier voorkomen zijn de Oeverzwaluw, Kuifeend, Tafeleend, Zomertaling en Kamsalamander. Het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels heeft vanaf 2002 Oeverzwaluwen waargenomen rondom de zandwinplas Rutbekerveld. In een steile wand van de zandopslag komt elk jaar weer een kolonie Oeverzwaluwen voor, zie tabel hieronder (Sovon, 2010).

jaartal	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
# bewoonde nesten	15	80	70	220	65	80	100	40	50

Daarnaast heeft Bureau Waardenburg B.V. in 2009 een flora- en fauna-inventarisatie uitgevoerd in het kader van de herinrichting van de N18, die loopt van Varsseveld naar Enschede. In deze rapportage worden soorten genoemd die in een ruimere omgeving van de N18 voorkomen. Zo is de Kamsalamander een soort die voorkwam in de nu verdroogde poelen in een bosje te noordoosten van Haaksbergen. In poelen ten noorden van dit bosje zijn in 2005 en in 2009 geen beschermde soorten waargenomen. Potentieel voortplantingswater voor de Heikikker en de Poelkikker is aanwezig in het Usselerveld ten noordoosten van de zandwinplas.

Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort, in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is nagegaan of deze soorten mogelijk in het plangebied of de omgeving kunnen voorkomen.

Het voorkomen van wettelijk beschermde soorten in het uurhok of kilometerhok betekent niet dat deze soorten zich in (de omgeving van) het plangebied bevinden. Het plangebied omvat slechts een klein deel van het kilometerhok en daarmee ook een beperkt aantal verschillende biotopen en habitats. Met behulp van het terreinbezoek is nagegaan welke dit zijn. Hierdoor kan meer duidelijkheid gegeven worden over de voorkomende dan wel verwachte soorten in het plangebied.

5.2.2 Terreinbezoek

Op 22 april heeft een ecooloog van Oranjewoud het plangebied bezocht. Het was een warme zonnige lentedag, circa 22 graden Celsius (bron: knmi.nl). Ook op 12 juni en op 12 juli 2013 is het plangebied bezocht. Het terreinbezoek op 12 juni was gericht op het opsporen van (beschermde) vaatplanten in het ven ten westen van het plangebied. Het terreinbezoek op 12 juli was gericht op het voorkomen van nachttactieve dieren rondom de boerderij in het plangebied. Naast directe waarnemingen kan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de aanwezige beschermde soorten. Dit is noodzakelijk omdat enkele seizoensgebonden soorten flora en fauna mogelijk niet kunnen worden

waargenomen. Aan de hand van het aangetroffen biotoop en habitatvoorkeur(en) kunnen echter wel indicaties worden gegeven van het mogelijk voorkomen van deze soorten in het plangebied.

Broedvogels

Het gehele plangebied is geschikt als broedbiotoop. De diverse bosjes en struwelen worden in het broedseizoen (circa half maart tot en met half juli) gebruikt door broedende vogels. Één van de begroeide steilranden wordt ieder jaar door oeverzwaluwen gebruikt om te nestelen. In het bosje oostelijk in het plangebied is tijdens het veldbezoek van 12 juli 2013 een buizerdnest aangetroffen. Tijdens dit zelfde veldbezoek is het voorkomen van verblijfplaatsen van huismussen in de boerderij geconstateerd. In de uilenkast die in de schuur hangt is een kerkuil aanwezig.

Vleermuizen

Langs de N18 zijn in een onderzoek naar vleermuizen in 2009 (Kruijt e.a., 2009) verschillende foeragerende vleermuizen aangetroffen. Er kan vanuit worden gegaan dat in het gehele plangebied foeragerende Watervleermuis (boven het water), Laatvlieger, Rosse Vleermuis, Gewone Grootoorvleermuis, Gewone en Ruige Dwergvleermuizen voorkomen. Er kan vanuit gegaan worden dat in de boerderij verblijfplaats van vleermuizen aanwezig zijn.

Amfibieën

Alleen voor de Rugstreeppad is geschikt habitat aanwezig door het vele zand dat aanwezig is in het plangebied. Als ondiepe plasjes ontstaan op de zandige plekken van het plangebied, ontstaan er ook geschikte voortplantingswateren voor de Rugstreeppad. Omdat de Rugstreeppad niet veel voorkomen in Oost Nederland en de dichtstbijzijnde locaties waar Rugstreeppadden voorkomen op 20 kilometer afstand ligt (gemeente Losser) is de kans op bevolking door de Rugstreeppad minimaal.

Overige zoogdieren

Strikt beschermde zoogdieren zijn niet aanwezig in het plangebied. Het plangebied is geschikt als foerageergebied voor marterachtige, er leven mollen, reeën, konijnen en hazen. In het bosje oostelijk in het plangebied zijn nesten van de eekhoorn aangetroffen. De eekhoorn is opgenomen in tabel 2 van de Flora- en faunawet.

Overige soortgroepen

Beschermde vaatplanten, reptielen, insecten en overige ongewervelden zijn afwezig in het plangebied door de afwezigheid van geschikt biotoop.

5.3 Beschermde gebieden

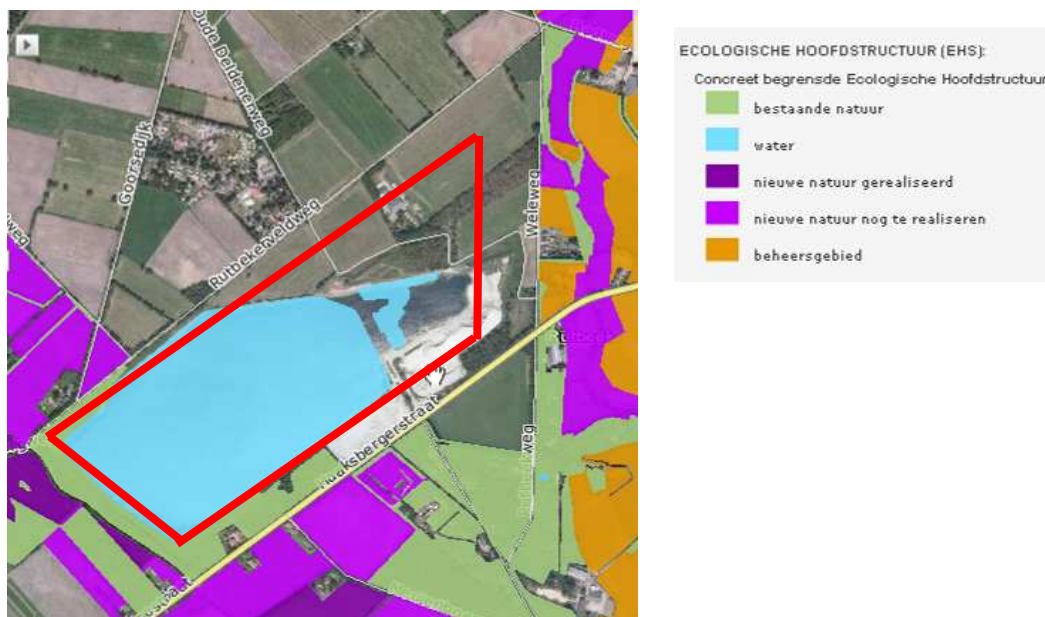
Het plangebied is deels aangewezen als onderdeel van de bestaande Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het water behoort tot de EHS. De zuidwest- en westrand van het plangebied is ook bestaande EHS. De bestaande droge EHS bestaat uit gras met soorten van een voedselrijke situatie zoals Brandnetel, Dovenetel, Smalle Weegbree en Paardenbloem en enkele struwelen met bomen en struiken.

Algemene doelen van het landgoederen-/ beekdalengebied die in het natuurgebiedsplan (Provincie Overijssel, 2010) worden genoemd zijn:

- Het herstel van het natuurlijke karakter van beken en beekdalen.
- Versterking van de natuurwaarden op landgoederen, vooral in de vorm van half natuurlijke en nat schraalgrasland, herstel van kleinschalige cultuurlandschap met een afwisseling van bossen, half natuurlijke graslanden, essen, heide en natuurlijke beken.

Op deze landgoederen wordt de kwaliteit van de bestaande natuurgebieden versterkt door:

- Natuurlijke inrichting van de vele beken die hier lopen in combinatie met ontwikkeling van nat schraalgrasland en vochtig hooiland, kruiden en faunarijk grasland.
- Versterking van de kleinschalige landschapsstructuur door de aanleg van houtwallen en poelen en basisbiotopen voor onder andere de Boomkikker.
- Versterking en uitbreiding van vochtige heide op plekken die hiervoor kansrijk zijn.
- Uitbreiding van de oppervlakte beekbegeleidend bos.

Afbeelding 5.2: De Ecologische Hoofdstructuur in en rondom het plangebied (bron: Atlas van Overijssel)

5.4 Waarden van EHS gebied ten westen van de Hagmolenbeek

Ten zuidoosten van de Hanenbergweg in de Gemeente Haaksbergen bevindt een ca. 8,3 ha. groot natuurgebied, dat aan de noordzijde wordt begrensd door de Hagmolenbeek, zie afbeelding 5.3.

Afbeelding 5.3: ligging natuurgebied (bron Hanhart Consult, 2005)

Voor dit natuurgebied is in 2005 door adviesbureau Hanhart Consult te Lochem een herinrichtingsplan opgesteld, dit in opdracht van het Waterschap Regge en Dinkel. In dit herinrichtingsplan wordt gerefereerd aan het voorkomen van een groot aantal beschermde en kwetsbare plantensoorten als drijvende egelskop, drijvende waterweegbree, vlottende bies en gevlekte orchis. Het is daarom van belang om te bepalen of er naar aanleiding van de zandwinning negatieve effecten te verwachten zijn op deze beschermde en kwetsbare soorten. Om te bepalen of de genoemde soorten nog voorkomen heeft adviesbureau Ecogroen in opdracht van Oranjewoud een veldinventarisatie uitgevoerd.

Situatie

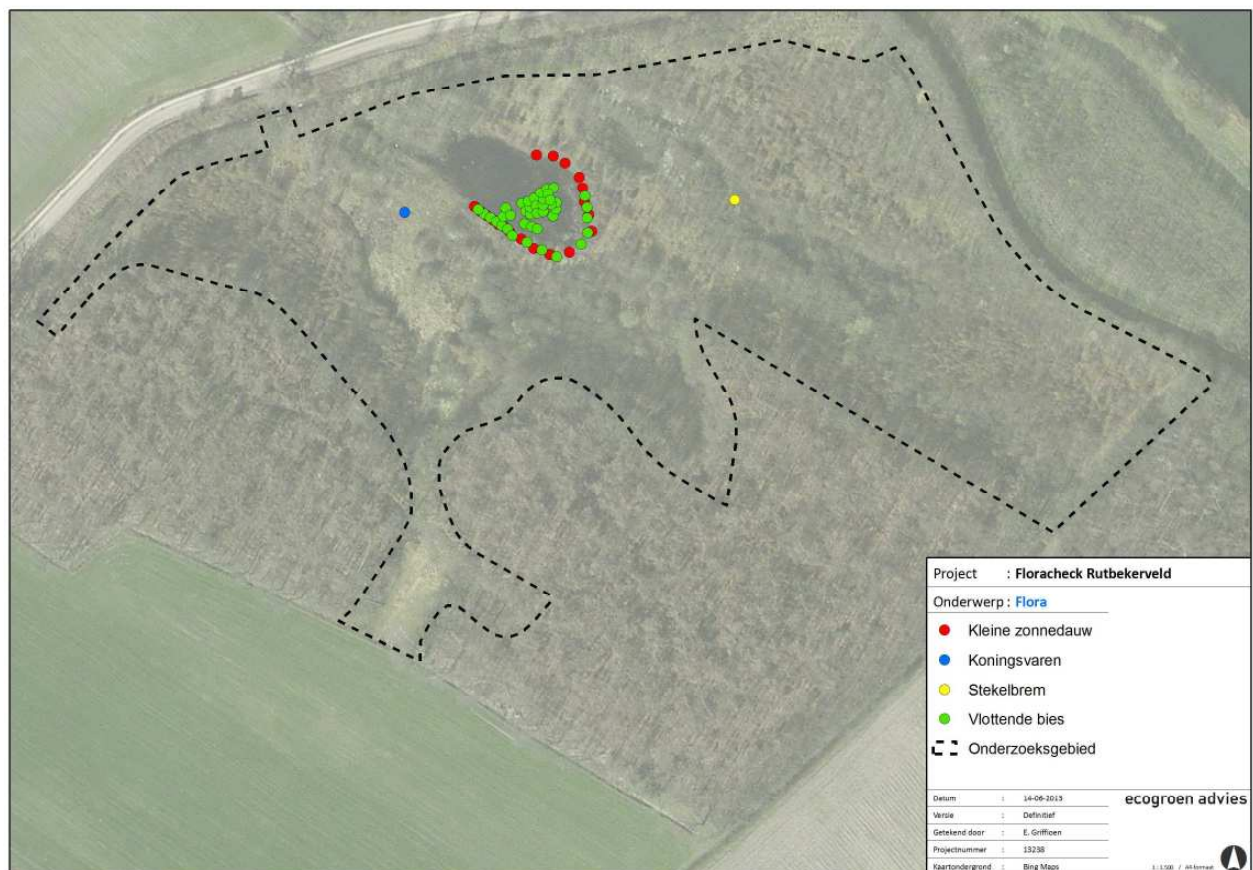
Centraal in het natuurgebied ligt een gegraven plas met een zwak zuur karakter. In het water zijn met name Drijvend fonteinkruid, Vlottende bies en algen aanwezig. De oevers zijn dicht begroeid met veenmossen (*Sphagnum spec.*). Zowel op de oever als op de waterbodem zijn geen/ nauwelijks open zandige/ lemige plekken aanwezig. Rondom de plas is recent opslag verwijderd, waardoor dit deel vooral het karakter heeft van een kapvlakte. Lokaal zijn enkele open, droge plekken aanwezig.

Methode

Tijdens een dagbezoek op 11 juni 2013 is het gehele gebied vlakdekkend geïnventariseerd door een ervaren botanist van EcoGroen Advies (Leonieke Kruit). Groeiplaatsen van beschermde Flora- en faunawetsoorten en soorten van de Rode Lijst zijn daarbij ingetekend met een veldcomputer met GPS-functie. Er is specifiek gezocht naar soorten welke genoemd zijn in het herinrichtingsplan uit 2005.

Resultaten

Tijdens het veldbezoek zijn vier soorten aangetroffen die zijn opgenomen op de Flora- en faunawet/ Rode Lijst: Kleine zonnedauw (FFW tabel 2 en RL 4), Koningsvaren (FFW tabel 1), Vlottende bies (RL 3) en Stekelbrem (RL 3). Kleine zonnedauw komt verspreid voor op de oevers van de plas (oostelijk gedeelte). Vlottende bies komt eveneens in het oostelijk gedeelte van de plas voor: zowel op de oevers als in het water. Diverse dichtbij elkaar gelegen groeiplaatsen van Stekelbrem zijn aanwezig aan de noordzijde van het onderzoeksgebied op een droge heischrale plek. Koningsvaren komt voor in vochtige deel aan de zuidzijde van de plas op een plek met veel opslag van jonge Elzen.

Afbeelding 5.4: resultaten floracheck Hagmolenbeek (Ecogroen advies, 2013)

Bijzondere soorten die tijdens veldonderzoeken in 2005 zijn aangetroffen (o.a. Drijvende waterweegbree, Drijvende egelskop, Moeraswolfsklauw, Gevlekte orchis en Bosdroogbloem) zijn niet meer aangetroffen. Vermoedelijk zijn de soorten hier verdwenen door voortschrijdende verbossing en specifiek voor de plas door het dichtgroeien van de oevers van de plas met veenmossen en een groeiende sliblaag. Hierdoor verdwijnen open plekken die van belang zijn als kiem- en groeiplaats van bovenstaande soorten. Wel aangetroffen zijn Kleine zonnedauw (FFW tabel 2 en RL 4), Koningsvaren (FFW tabel 1), Vlottende bies (RL 3) en Stekelbrem (RL 3). Daarnaast zijn de oevers De oevers zijn dicht begroeid met veenmossen (*Sphagnum spec.*).

6 Toetsing natuurwetgeving

In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt tussen effecten op beschermde soorten (Flora- en faunawet) en effecten op beschermde gebieden (EHS).

6.1 Effecten beschermde soorten

Per soortgroep zijn in deze paragraaf de effecten als gevolg van de ontwikkeling beschreven. Hierbij wordt met name ingegaan op strikter beschermde soorten die zijn opgenomen in tabel 2 en tabel 3 van de Flora- en faunawet.

Broedvogels

Wanneer werkzaamheden worden opgestart in het broedseizoen, is het mogelijk dat effect op broedende vogels optreedt. Broedende vogels mogen niet verstoord worden tijdens het broeden en dienen daarom buiten het broedseizoen te worden opgestart (broedseizoen loopt van circa half maart tot en met half juli).

Verwijderen van de steilrand waar oeverzwaluwen nestelen, zorgt ervoor dat de zwaluwen niet meer in het plangebied terecht kunnen om te broeden. Oeverzwaluwen behoren niet tot de jaarrond beschermde vogels, maar de Oeverzwaluw nesten behoren tot categorie 5. Dit wil zeggen dat deze vogels weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Het verwijderen van de steilrand en daarmee de nestlocatie van de oeverzwaluwen is niet vergunningplichtig, maar het wordt wel als een verplichting gezien om te zorgen dat er voldoende nestlocaties in de omgeving voorkomen. Er zal nader onderzocht moeten worden of deze locaties in de omgeving aanwezig zijn en of bij voorbaat al een nieuwe nestlocaties zijn aan te bieden door een nieuwe steilrand te plaatsen. Door een nieuwe steilrand te plaatsen kan de huidige populatie oeverzwaluwen in het gebied behouden blijven.

Tijdens het veldbezoek van juli 2013 zijn in en uitvliegende huismussen aangetroffen rond de boerderij. Huismussen behoren tot categorie 2. Dat wil zeggen dat deze koloniebroeders steeds op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn.

Ook is in een schuur tijdens dit veldbezoek een uilenkast gezien, waaronder grote aantallen uilenballen lagen. Er kan vanuit gegaan worden dat deze kast gebruikt wordt door een kerkuil. De kerkuil behoort tot categorie 3. Hierin zijn soorten opgenomen die geen koloniebroeders, maar wel zeer honkvast zijn.

In het bosje oostelijk in het plangebied is een buizerdnest waargenomen. Ook zijn er sporen van de buizerd waargenomen. De buizerd is opgenomen in categorie 4. Dat betekent dat deze soort jaar in jaar uit van hetzelfde nest gebruik maken en nauwelijks in staat zijn een eigen nest te bouwen.

Bij sloop van de boerderij en de daarbij behorende opstallen worden jaarrond beschermde vogelnesten worden verwijderd. Dit geldt ook voor het verwijderen van de bosschage achter het erf van de opstal. Het verwijderen van deze nesten is wettelijk verboden. Nader onderzoek volgens de geleedende soortprotocollen en het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet is noodzakelijk.

Zoogdieren

Vleermuizen

Vleermuizen die foerageren langs de lijnelementen zoals de bomen langs de N18 en de twee beken hebben geen hinder van de ontwikkeling van het Rutbekerveld. Ondanks dat het aantal bomen en struiken zal verminderen, blijven de aanwezig foerageerroutes behouden. Daarbij neemt de wateroppervlakte en de oevervegetatie toe, waardoor ook het aantal insecten toeneemt. Hierdoor neemt de hoeveelheid voedsel voor vleermuizen toe. Wanneer de zandwinning is afgerond wordt het gebied weer in oude staat hersteld.

Tijdens het veldbezoek in op 12 juli 2013 zijn zeer geschikte verblijfplaatsen voor vleermuizen in de te slopen boerderij geconstateerd. Bij sloop van de boerderij is het daarom mogelijk dat verblijfplaatsen van vleermuizen worden verwijderd. Dit is wettelijk verboden. Om inzichtelijk te krijgen of vleermuizen (en jaarrond beschermde vogelnesten) aanwezig zijn in de boerderij dient dit nader onderzocht te worden. Vanwege de planning van de werkzaamheden wordt geadviseerd dit onderzoek uit te voeren in het jaar voorafgaande aan de werkzaamheden. Het onderzoek dient te worden uitgevoerd volgens het vleermuizenprotocol. Wanneer verblijfplaatsen van vleermuizen worden aangetroffen is het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Overige zoogdieren

In het bosje oostelijk in het plangebied zijn nesten van eekhoorns aangetroffen. Wanneer dit bosje wordt verwijderd gaat het leefgebied en de nesten van de eekhoorns verloren. Geadviseerd wordt om het voorkomen van nesten van de eekhoorn verder te onderzoeken op het moment dat er geen blad aan de bomen zit. Ze zijn dan beter zichtbaar. Voorafgaande aan de kap is het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet voor deze soort is noodzakelijk.

Negatieve effecten op andere door de flora- en faunawet beschermde zoogdieren dan vleermuizen en de eekhoorn zijn niet te verwachten, deze komen niet in het plangebied voor.

Reptielen en amfibieën

Ook voor amfibieën geldt dat de nieuwe situatie meer geschikte biotopen creëert dan nu het geval is. Voornamelijk de overgang van de beek met de plas, waar plas dras situaties worden gecreëerd zijn voordelig voor amfibieën en reptielen. Effecten op amfibieën tijdens de uitvoering zijn niet aanwezig. Voor reptielen geldt dat deze niet voorkomen in het plangebied. Er is geen geschikt habitat aanwezig.

Vissen

De zandwinplas staat niet in verbinding met andere watergangen. Het voorkomen van (beschermde) vissoorten kan daarom worden uitgesloten. Negatieve effecten zijn uit te sluiten.

Planten

Effecten op vaatplanten in het plangebied zijn niet te verwachten, door de afwezigheid van strikt beschermde soorten.

Insecten

Effecten op insecten (dagvlinders, libellen en overige ongewervelden) zijn niet te verwachten, door de afwezigheid van strikt beschermde soorten.

6.2 Effecten beschermde gebieden

6.2.1 Effecten EHS plangebied

De bestaande natuur wordt wat kwaliteit betreft verhoogd. Dit doordat flauwe aflopende oevers en een plas-dras situatie worden gerealiseerd, waardoor een betere aansluiting wordt gemaakt met de Hagmolenbeek. Aan de zuidkant wordt het oppervlakte water uitgebreid ten koste van de droge natuur, welke momenteel geen bijzondere natuurwaarde heeft. Ook hier wordt de kwaliteit verhoogd door het verondiepen van de plas en het realiseren van een rietzone langs de oever van de plas.

Door het realiseren van een plas-dras situatie wordt een betere aansluiting gerealiseerd met de Hagmolenbeek. Hierdoor wordt één van de doelen die in het natuurbeheerplan wordt genoemd verbeterd, namelijk herstel van het natuurlijke karakter van beken en beekdalen.

6.2.2 Effecten EHS natuurgebiedje ten westen Hagmolenbeek

Apart beoordeeld is de waterstandsaling die op kan treden als gevolg van de zandwinning op het EHS-gebiedje ten westen van de Hagmolenbeek (zie figuur 5.3).

Wel aangetroffen zijn Kleine zonnedauw (FFW tabel 2 en RL 4), Koningsvaren (FFW tabel 1), Vlottende bies (RL 3) en Stekelbrem (RL 3). De oevers zijn dicht begroeid met veenmossen (*Sphagnum spec.*). Gevoelig voor verdroging zijn met name de in grotere getale aangetroffen Kleine zonnedauw en de Vlottende bies (zie ook afbeelding 5.4).

De kleine zonnedaauw is een vochtminnende plant die soms tot in het water kan staan. De plant komt voor op zonnige, natte, voedselarme, zure grond. De soort is karakteristiek voor natte heiden op minerale bodems maar kan ook in lagere dichtheden in onbemeste graslanden voorkomen. In dit gebied komt de soort voor aan de randen van het ven.

De koningsvaren komt voor op natte, zure tot zwak zure grond in loofbossen, aan beschaduwde slootkanten en in veenmoerassen. In dit plangebied is deze soort aangetroffen in het meer open gebied ten westen van het ven. Deze soort ligt buiten de invloedsfeer van de grondwaterstanddaling.

In het ven welke centraal in het gebied ligt komt de vlottende bies voor. Deze soort is een kenmerkende verschijning in matig voedselarme, zachte, zure tot vrijwel neutrale, ondiepe, stilstaande of zwak stromende wateren die behalve door neerslag ook door grondwater (kwel) gevoed worden of in beperkte mate met voedselrijk oppervlaktewater in contact staan (Weeda et al, 1999).

De stekelbrem komt voor op droge tot vrij vochtige, voedselarme zandgrond in heidevelden en in lage graslanden en bermen. Deze soort ondervindt geen hinder van de beperkte grondwaterstanddaling, omdat deze soort daarvoor minder gevoelig is.

De oevers zijn dicht begroeid met veenmossen (*Sphagnum spec.*). Deze mossen zijn sterk afhankelijk van zuur, stagnerend regenwater. Grondwaterstanddaling kan invloed hebben op het voorkomen van deze soort.

blad 17 van 17

De waterstanddaling is doorgerekend door Wiertsema & Partners (rapportage VN 58184-1). In het addendum A zijn de effecten van de zandwinning op het natuurgebiedje en ven beschouwd. Er is gerekend met verschillende scenario's (worstcase, realistisch scenario). Geconcludeerd wordt dat scenario B de redelijkerwijze te verwachten effecten weergeeft. Afbeelding 6.1 geeft het beeld weer. Berekend is dat de grondwaterstandverandering beperkt is (tijdens de winperiode) tot maximaal 10 cm ter plaatse van de oostelijke rand van het natuurgebied en tot minder dan 3 cm aan de oostelijke rand van het ven.

De verdrogingsgevoelige soorten die voorkomen in de rand van het ven (zie afbeelding 5.4) zijn kleine zonnedaauw en vlottende bies, begeleidt door Sphagnum. Ondanks dat het effect beperkt is (maximaal 3 cm daling) is er wel een licht effect. De soorten zullen niet uit het gebied verdwijnen, maar wel opschuiven richting het ven en op enkele locaties beperkt kunnen worden in het groeimogelijkheden. Effecten op de soorten beschermd door de Flora- en faunawet kan, omdat er geen negatief effect op het gehele biotoop wordt verwacht en de soorten niet uit het plangebied zullen verdwijnen, worden uitgesloten. Wel dient met de provincie overlegd te worden of het effect dat op het EHS-gebied optreedt moet worden gemitigeerd.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies soortenbescherming

Flora - en faunawet

- Effecten op broedende vogels zijn niet te verwachten, wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden gestart.
- Doordat de begroeide steilrand wordt verwijderd, verdwijnen de nestplaatsen van de Oeverzwaluwen, die hier elk jaar terugkomen. Plaats een nieuwe steilrand, zodat de Oeverzwaluwen in het plangebied kunnen blijven nestelen. Anders wordt aanbevolen om te onderzoeken of voldoende nestplaatsen in de omgeving aanwezig zijn, zodat de vogels naar een nabijgelegen gebied kunnen trekken om daar te nestelen.
- Bij sloop van de boerderij worden nesten van jaarrond beschermde vogels (kerkuil, huismus) en vleermuisverblijfplaatsen verwijderd. Dit is niet toegestaan volgen de flora en faunawet. Het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet wordt aanbevolen. Om deze ontheffing te krijgen is extra informatie over de soorten noodzakelijk. Daarom wordt aanbevolen om in het jaar voorafgaande aan de werkzaamheden aanvullend onderzoek volgens de geldende soortprotocollen uit te voeren.
- De ontwikkeling van de zandwinplas heeft een positief effect op alle andere amfibieënsoorten.
- De kappen van de bosschage grenzend aan de boerderij heeft mogelijk een effect op de beschermde eekhoorn. Het aanvragen van een ontheffing van de flora- en faunawet is noodzakelijk. Geadviseerd wordt extra informatie in te winnen door het aantal eekhoornnesten te tellen wanneer er geen blad aan de bomen zit.
- Ook is een verblijfplaats van de buizerd in de bosschage aanwezig. Om de bomen in deze bosschage te kunnen kappen is een ontheffing van de flora- en faunawet voor deze soort noodzakelijk.
- Effecten op insecten (dagvlinders, libellen en overige ongewervelden) zijn niet te verwachten, vanwege de afwezigheid van beschermde soorten in/ rondom het plangebied.

7.2 Conclusies EHS

De bestaande natuur van de EHS in het plangebied zelf wordt wat kwaliteit betreft verhoogd. Dit doordat flauwe aflopende oevers en een plas-dras situatie worden gerealiseerd, waardoor een betere aansluiting wordt gemaakt met de Hagmolenbeek. Aan de zuidkant wordt het oppervlakte water uitgebreid ten koste van de droge natuur, welke momenteel geen bijzondere natuurwaarde heeft. Ook hier wordt de kwaliteit verhoogd door het verondiepen van de plas en het realiseren van een rietzone langs de oever van de plas.

Het EHS gebied

Voor het EHS gebied ten westen van de Hagmolenbeek geldt dat er enkele verdrogingsgevoelige soorten voorkomen. Het betreffen kleine zonnedauw en vlottende bies, begeleidt door Sphagnum. Ondanks dat het effect beperkt is (maximaal 3 cm daling) is er wel een licht effect. De soorten zullen niet uit het gebied verdwijnen, maar wel opschuiven richting het ven en op enkele locaties beperkt kunnen worden in het groeimogelijkheden.

7.3 Conclusies vervolgtraject

Het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet is voor een aantal soorten noodzakelijk. Het betreft jaarrond beschermde vogelnesten, vleermuizen en verblijfplaatsen van de eekhoorn. Om de ontheffingsaanvraag van voldoende input te voorzien wordt geadviseerd om in het jaar voorafgaande aan de werkzaamheden aanvullend onderzoek uit te voeren volgens geldende soortprotocollen. Verder dienen compenserende maatregelen genomen te worden ten behoeve van de oeverzwaluw. Dit betreft het plaatsen van een nieuwe stijlrand in de directe omgeving.

Over de effecten op de kwaliteit in het EHS gebied ten westen van de Hagmolenbeek dient met de provincie overlegd te worden of het effect dat op het EHS-gebied optreedt moet worden gemitigeerd.

7.4 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele aanbevelingen gedaan waarbij het aan de initiatiefnemer is om deze al dan niet op te volgen.

Vogels

Met broedvogels kan in het algemeen relatief eenvoudig rekening worden gehouden door eventuele kap- en sloopwerkzaamheden niet uit te voeren in de broedtijd (globaal halverwege maart tot en met juli) indien concreet broedgevallen aanwezig zijn. Op deze wijze zijn geen belemmeringen vanuit de Flora- en faunawet aan de orde.

Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden ingezet, maar doorlopen tot in het broedseizoen dan kan het verstoren van vogels voorkomen worden door continu door te werken en werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stil leggen. Op deze manier wordt voorkomen dat vogels tot broeden komen in het gebied waar gewerkt wordt.

Daarnaast wijzen wij er wellicht ten overvloede op dat een ieder gehouden is aan de algemene zorgplicht (art. 2 Flora- en faunawet). Dat houdt in dat niet willens en wetens schade toe mag worden gebracht aan beschermde natuurwaarden. Vanuit deze zorgplicht wordt daarom de volgende aanbeveling gedaan:

- Werk bij het verwijderen van de vegetatie in één richting, bijvoorbeeld richting een bosje of perceel die behouden blijft. Zo kunnen de eventueel voorkomende kleine zoogdieren, zoals muizen vluchten in de richting van het bos.

Bijlage 1: Wettelijk kader

Flora- en faunawet

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Flora- en faunawet.

Algemeen Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoef worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EL&I (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht.

Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan. Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;

- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekend dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EL&I door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Procedure ontheffingsaanvraag

Voor soorten van tabel 1 geldt een vrijstelling. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij Dienst Regelingen voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen. Dat zelfde geldt voor vogelsoorten. Zie bijlage 1 Flora- en faunawet voor een beschrijving van de te volgen procedure voor deze soorten.

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen. Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Wanneer gesloopt of gekapt wordt zonder vervolgonderzoek te laten plaatsvinden, en er blijken beschermde soorten aanwezig te zijn, dan wordt de Flora- en faunawet overtreden. Dit is een economisch delict waar boetes aan verbonden zijn.

Onderzoek naar vleermuizen duurt ongeveer 6 maanden. Indien het onderzoek over de winterperiode heen getrokken moet worden, kan het langer duren. Onderzoek naar andere soortgroepen kan vaak sneller (met 1 of 2 bezoeken) afgerond worden. De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Een vleermuisonderzoek is circa drie jaar geldig. Indien de werkzaamheden niet binnen drie jaar hebben plaatsgevonden, dan moet opnieuw onderzoek worden uitgevoerd.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voormalig Ministerie van LNV). Het Ministerie van EL&I geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

1. het Ministerie van EL&I geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
2. de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.

Ecologische Hoofdstructuur

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Ecologische Hoofdstructuur.

Algemeen Ecologische hoofdstructuur

De Nederlandse natuur staat steeds meer onder druk, bijvoorbeeld door huizenbouw, aanleg van wegen en industrie. Toch leeft bij veel Nederlanders de wens om natuurgebieden in de buurt te hebben. Natuur geeft rust en biedt ruimte voor recreatie.

De overheid heeft daarom extra geld uitgetrokken om de Nederlandse natuur te beschermen en verder te ontwikkelen. Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Nederland.

In de EHS liggen de twintig Nationale Parken die Nederland kent. Ze hebben gezamenlijk een oppervlakte van 123.000 ha. Ongeveer 45% van alle hectares EHS op het land is ook Natura 2000-gebied.

De term EHS werd in 1990 geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan (NBP) van het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Netwerk van gebieden

De EHS is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. De EHS kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

De EHS bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden, reservaten, natuurontwikkelingsgebieden en zogenaamde robuuste verbindingen;
- landbouwgebieden met mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer (beheergebieden);
- grote wateren (zoals de kustzone van de Noordzee, het IJsselmeer en de Waddenzee).

De EHS is een plan in uitvoering en moet in 2018 klaar zijn.

Natuurbeschermingswet 1998

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Natuurbeschermingswet.

Algemeen Natuurbeschermingswet

Nederland kreeg in 1967 voor het eerst een Natuurbeschermingswet. Deze wet maakte het mogelijk om natuurgebieden en soorten te beschermen.

Op den duur voldeed de wet niet meer aan de eisen die internationale verdragen en Europese verordeningen stellen aan natuurbescherming. Daarom is in 1998 een nieuwe Natuurbeschermingswet gemaakt die alleen gericht is op gebiedsbescherming. De bescherming van soorten is geregeld in de Flora- en faunawet.

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 gewijzigd. Sindsdien zijn de bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de Natuurbeschermingswet verwerkt.

Beschermde gebieden

De volgende gebieden worden aangewezen en beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet:

- Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden);
- beschermde natuurmonumenten;
- wetlands.

Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur, geldt een vergunningplicht.

Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden. Meestal verlenen de provincies de vergunningen, maar soms doet het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) dit.

Bestaand gebruik

Op 1 februari 2009 is de wet opnieuw gewijzigd. De wijziging heeft betrekking op het zogenoemde 'bestaand gebruik'. Hieronder vallen activiteiten in en om beschermde Natura 2000-gebieden die al plaatshadden voordat een gebied als beschermd gebied is aangewezen. De wijziging is met name van belang voor provincies (als bevoegd gezag) en voor burgers en bedrijven met bestaand gebruik. De wijzigingen zijn gericht op:

- verbetering van de werking van de wet in de praktijk;
- verbetering van de aansluiting van de wet bij de Habitatrichtlijn.

Beschermde Natuurmonumenten

Met de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 is in 2005 het verschil tussen Beschermde Monumenten en Staatsnatuurmonumenten vervallen: beide zijn nu Beschermde Natuurmonumenten.

Beschermde Natuurmonumenten die overlappen met Natura 2000-gebieden worden opgeheven en niet langer beschermd als beschermd natuurmonument. De natuurwaarden, waarvoor het natuurmonument was aangewezen, worden wel in de Natura 2000-aanwijzing opgenomen.